

3. Archiwum Państwowe w Krakowie. – Oddział I. – Zespół 684 : Teki Antoniego Schneidra z lat [1368] 1773–1877. – Teka 336 (без нумерації аркушів).
4. Арсеніч М. Пожежа Чернелицького замку на початку ХХ століття і спроби його відбудови крізь призму архівних джерел / М. Арсеніч // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – 2013. – Вип. 23–24. – С. 367–375.
5. Арсеніч М. Чернелицький замок у міжвоєнний період (1918–1939) у світлі вибраних архівних джерел / М. Арсеніч // Галичина. – 2013. – Т. 22–23. – С. 425–433.
6. Квятковський Л. Проект повоєнної відбудови Чернелицького замку 1922 року / Л. Квятковський // Галичина. – 2013. – Т. 22–23. – С. 433–438.
7. Нагірний В. Інвентарний опис ратуші міста Чернелиці 1798 року / В. Нагірний // Ямгорів. літературно-краєзнавчий і мистецький альманах / гол. ред. В. Никифорук. – Т. 26. – Городенка, 2015. – С. 209–215.
8. Нагірний В. Інвентарний опис Чернелицького замку 1757 року / В. Нагірний // Галичина. – Т. 22–23. – 2013. – С. 416–424.
9. Нагірний В. Інвентарний опис Чернелицького замку 1798 року / В. Нагірний // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – 2013. – Вип. 23–24. – С. 21–26.
10. Пам'ятки України : історія та культура. – 2015. – № 7–9 : Чернелицький замок / упор. В. Нагірний. – 84 с.
11. Покуття : історико-етнографічний нарис / кер. авт. кол. В. Марчук, ред. А. Королько. – Львів : Манускрипт, 2010. – 456 с.
12. Снятинщина : історико-етнографічний нарис / кер. авт. кол. і гол. ред. А. Королько. – Снятин – Івано-Франківськ – Львів : Манускрипт, 2014. – 732 с.
13. Ямгорів: літературно-краєзнавчий і мистецький альманах / гол. ред. В. Никифорук. – Т. 1–26. – Городенка-Івано-Франківськ, 1990–2015.
14. Bieńkowski W. Schneider (Szneider, Sznejder) Antoni Julian / W. Bieńkowski // Polski Słownik Biograficzny. – Kraków, 1994. – Т. 35. – S. 571–573.

В статтє впервє печатаєтєя рукописнїй текст привилєя Михала Потоцкєго для цєха ткачєй в Чернєлицє с 1714 годє, котєрїй хєанитєя в фондє «Тєки Антонїя Шнєйдєра» в I отдєллє Нєциєналнєго архїва в Краковє в Пєльшє. Приводитєя оригинєл текстє, єго пєрєвод нє совєрєннїй украинскїй язук и коментєрий к документу. Автор анализирєует привилєй, отмечєя, чтє ткачї сєстєвлялї оснєвнєую чєстє населєния гєрєдє в нєчєлє ХVІІІ вєкє.

Ключєвєє слєвє: Чернєлицє, привилєй, цєх ткачєй, Михєл Пєтєцкїй.

The handwriting privilege of Michal Potocki for the workshop of weavers in Chernelytsya of 1714, which remains in the fund «Anthony Shnaydr Folders» in the first division of the National Archives in Krakow (Poland), is published the first in this article. It is served the original text and its translation into modern Ukrainian language with the comment on the document. The author analyzes the privilege, noting that the weavers were the bulk of the population in the early eighteenth century.

Keywords: Chernelytsya, privilege, workshop of weavers, Michal Potocki.

**УДК 94 (474)
ББК 63.3 (4 Укр)**

Артур Гоцинський

РЕЄСТР ШКОД, ЗАВДАНИХ МІСТЕЧКУ ЧЕРНЕЛИЦЯ І ЧЕРНЕЛИЦЬКОМУ КЛЮЧЕВІ РОСІЙСЬКИМИ ВІЙСЬКАМИ В 1739 РОЦІ

18 верєснєя 1739 року в Белградї Османськє, Росїйськє і Австрїйськє імперїї заклучилї мирнїй догєвїр, котрїй закїнчїв т. зв. «схїднєу вїйну». Догєвїр був нєслїдком росїйськєї вїйськєвєї компєнїї в Молдавїї, пєрєдєнєї лїтєм тєго жє року вїйськєми Бурхардє фон Мїнїхє. Пїслє заврєшнєннєя компєнїї пєльськїй корєль Август ІІІ висловїй згєдєу нє пєврєннєннєя росїйськїх вїйськ чєрєз землї Рєчї Посполитєї, внєслїдєк чєго знєчнєя кїлькїстє шлєхтєськїх мєсткїв була сплєндрєванєя росїйськїми вїйськєми, в пєршєу чєрєу козєцькїми і кєлмїцькїми загєнєми. Однїєю з мїсцєвєстєй, якє зазнєлє знєчнїх пєгрєбувань, була

розташована на Покутті Чернелиця, власником якої був волинський воєвода Михайло Потоцький. Найбільших збитків було завдано місцевому замкові, релігійним об'єктам та міщанам, що засвідчує їх реєстр, внесений до «Галицьких Гродських книг» 12 листопада 1739 року.

Ключові слова: Чернелиця, реєстр шкод, російсько-турецька війна 1736–1739 рр., козаки.

Після багатого на військові конфлікти XVII століття Річ Посполита в наступному столітті намалася не вртучатися в війни її сусідів. Однак це не означало, що ці конфлікти обминали її землі. Август II Веттін, вибраний польським королем після смерті Яна III Собеського, будучи спадковим електором Саксонії, вступив в антишведську коаліцію, тим самим втягуючи нейтральну Річ Посполиту у війну [10, s.33–35]. Наслідки такого кроку короля були катастрофічними для виснаженої попередніми конфліктами польсько-литовської держави. Не маючи військ, які чисельно чи по оснащенню дорівнювали б провідним європейським арміям, Річ Посполита не була в стані протистояти сусіднім державам, війська яких без дозволу польського короля перетинали кордони його володінь і перетворили їх на свого роду плацдарм для ведення власних військових компаній. Під час цих військових дій місцеве населення піддавалося нещадним контрибуціям і пограбуванням, а шлях, яким проходили іноземні війська, часто був позначений попелищами спалених будівель і трупами їх власників. Як відзначає добрий знавець тієї епохи, Йозеф Анджей Геровський, масштаб спустошень, завданих речі Посполитій іноземними військами, був значно більший, ніж руйнування викликані найбільшими битвами, котрі розігралися на теренах польсько-литовської держави в попередньому столітті [7, s.9]. Як відмічали самі сучасники, Польща стала «заїздною корчмою» саксонських, шведських та російських військ [8, s.199]. Протягом менш ніж десятиліття після закінчення Північної війни вибухнув черговий великий міжнародний конфлікт – війна за «польську спадщину» (1733–1735) [6, s.51]. Хоча під час цього конфлікту більша частина військових дій велася за межами Речі Посполитої, однак через її землі неодноразово проходили як саксонські так і російські війська, які підтримували в боротьбі за польський трон Фрідріха Августа Веттіна [4, s.245].

Незабаром після закінчення конфлікту за «польську спадщину» Росія оголосила війну Османській імперії (1736), а кілька місяців пізніше до військових дій проти Туреччини приєдналася Австрія [9, s.196]. Як підкреслює Томаш Цесельський, ця війна вибухнула в не найкращий для Польщі момент, основні сили якої були зайняті боротьбою з гайдамацьким рухом на Україні [5, s.113]. З огляду на це, польсько-литовська держава зайняла нейтральну позицію в тому конфлікті, однак через своє географічне положення не змогла уникнути маршів чужих військ через її землі, а росіяни й австрійці, починаючи з грудня 1737 року, активно добивалися згоди польського короля Августа III на такі марші [12, s.8]. У такій ситуації великий коронний гетьман Йозеф Потоцький перекинув більшість військ у східні воєводства Речі Посполитої, де вони мали охороняти кордон, а також вести боротьбу з гайдамками [5, s.115]. Більше того, Й. Потоцький, будучи рішучим противником Росії, не погоджувався на неофіційну підтримку російських військ і на рекрутацію новобранців на території Речі Посполитої [3, s.260]. Крім того, гетьманові приписувалося ведення прихованої дипломатичної діяльності, що мала на меті отримання турецької допомоги для антиросійської компанії [3, s.261]. Така думка досить міцно вкорінилася в науковій літературі [11, s.49]. Однак, як припускає Т. Цесельський, не виключено, що Й. Потоцький насправді не мав таких планів і став жертвою пропаганди російської сторони, котра ставила під сумнів нейтральність гетьмана в російсько-турецькому конфлікті [3, s.261–262].

Незважаючи на позицію, яку займав Йозеф Потоцький, російські війська після невдалої компанії 1738 року, ввійшли на територію польсько-литовської держави. Більше того, російський головнокомандувач фельдмаршал Бурхард Кристоф фон Мініх, запланував на наступний рік чергову антитурецьку компанію, головною ціллю якої було

нанесення удару по Молдавії і Хотині з території Речі Посполитої [5, s.121]. Незважаючи на старання Й. Потоцького, польським військам не вдалося затримати російські полки, які 13 серпня 1739 року переправилися до Молдавії, а згодом здобули ряд перемог, внаслідок яких 28 вересня в Белграді було заключено мирний договір [5, s.122]. Під час переходу через територію Речі Посполитої російські загони вчинили численні пограбування, безжально плондруючи населені пункти, що лежали на їх шляху [1, арк. 77]. Незважаючи на це, король Август III видав згоду на їх повернення до Києва через підлеглі йому землі. Російські офіцери намагалися утримати дисципліну в своїх підрозділах, однак пограбування під час повернення до Києва стали звичайним явищем. Особливо жахливим для місцевого населення були наїзди недисциплінованих загонів донських козаків і калмиків, які плондрували не тільки шляхетські маєтки, але і міщанські та селянські господарства [5, s.123].

Під час цього переходу російських військ найбільш сильних руйнувань зазнали володіння Потоцьких на Покутті. Підтвердженням пограбувань, яких зазнали мешканці цих населених пунктів, є реєстри збитків, завданих конкретним маєткам, що вписані до «Галицьких Гродських книг». У них, між іншим, занотовано шкоди, яких зазнало містечко Чернелиця на Покутті, що знаходилося у власності волинського воєводи Михайла Потоцького. Ця місцевість, в якій був замок і численні релігійні об'єкти (три греко-католицькі церкви, римо-католицький костел і монастир та єврейська синагога), була особливо приваблива для грабіжників, які не оминули її своєю увагою.

Шкоди, завдані місцевому населенню, замкові та релігійним об'єктам були описані в реєстрі, створеному чернелицьким комісаром Йозефом Бляхою і внесені в «Галицькі Гродські книги» 12 листопада 1739 року. Із інформації реєстру виникає, що нападники зосередилися в першу чергу на пограбуванні культових місць і духовенства. Крім того, понищено внутрішні приміщення Чернелицького замку, котрий був однією з резиденцій Михайла Потоцького. Козаки не оминули також можливості поплондрувати господарства міщан і членів чернелицької громади. Сам опис збитків є цінним джерелом, котре описує розмах пограбувань, вчинених російськими військами на Покутті. Варто однак звернути увагу й на те, що документ показує і рівень розвитку та заможності Чернелиці, а опис пограбованого майна дозволяє відтворити повсякденне життя покутського містечка.

Нижче наводимо переклад на українську мову реєстру шкод завданих Чернелиці російськими козаками в 1739 році, оригінал якого зберігається в Центральному Державному Історичному архіві у м. Львові (Фонд 5, опис 1, справа 243, арк. 1790–1795) [2].

Текст (переклад). Реєстр шкод, в домі ясновельможного його мості пана Михайла Потоцького, волинського воєводи, вчинених козаками під командуванням його мості пана Ранського, як і речей, забраних у служилих людей і [його] підданих, які знаходилися в його володіннях, а також речей, забраних і пограбованих з Чернелицького костелу тими ж козаками, записаний десятого жовтня 1739 року.

Шкоди, вчинені в Чернелицькому замку і фільварках, і речі, забрані під час пограбування.

1) Різні картини, що знаходилися в кімнатах Чернелицького замку і які подерто та потоптано, кожна з яких коштує по 36 зл., на загальну суму 1260 зл; 2) Скляні вікна і скло, куплене на вікна, яке потовкли, на суму 800 зл; 3) Забрано дві ведвежі [шкіри], вартістю 540 зл; 4) На фільварку в будинках і іншому рухомому майні вчинили шкоди мінімум на 400 зл; 5) В склепі, котрий обдерли, вчинили шкоди приблизно на 400 зл; 6) Витоптали і спасли лан вівса, на якому засіяно 80 четвертин. Кожна четвертина по 2 зл, разом 160 зл. Реєстр речей його мості пана Бляхи, на той час володіючого правами на землі, що належали до Чернелицького ключа, забраних тими ж козаками.

1) Забрано карого коня, який коштує 200 зл; 2) Два вовкодави, які коштують 200 зл; 3) Ведмежу [шкіру], яка коштує 40 зл; 4) 5 сідел, які коштують по 80 зл. Загальна сума 400; 5) Зеленого сукна 5 ліктів, яке коштує 25 зл; 6) Кастрюля і сковорода, які коштують 32 зл;

7) Постільний комплект, який коштує 60 зл; 8) 25 баранячих шкір, які коштують 50 зл; 9) 3 дюжини стріл, які коштують 30 зл; 10) Одна куна, яка коштує 20 зл; 11) Окутий пас, який коштує 8 зл.

Речі корнівського * підстарости, забрані тими ж козаками.

1) 4 баранячих шкіри, які коштують 6 зл; 2) Шапка, яка коштує 6 зл; 3) 3 льняні сорочки, які коштують 6 зл; 4) Пас, який коштує 4 зл; 5) Чоботи, які коштують 3 зл.

Речі і оздоби (?) забрані в Чернелицькому костелі козаками.

1) Срібна скриня, позолочена з дарохранительницею, а також великий келіх, для проведення священних літургій, які коштують 200 зл; 2) Срібна скриня, [...], табакерки призначені для хворих, які коштують 50 зл; 3) 5 білих орнатів з турецької шовкової матерії з золотими галонами, кожен з яких коштує як мінімум 100 зл, а загальна сума складає 500 зл; 4) 5 червоних орнатів також з турецької шовкової матерії з золотими галонами, які коштують стільки ж, а загальна сума 500 зл, або 1505 флоринів; 5) 5 зелених орнатів також з шовкової матерії з золотими галонами, загальна вартість яких 500 зл; 6) 5 голубих орнатів, шовкових з золотими галонами, загальна вартість яких 500 зл; 7) 6 чорних камкових, оксамитових, атласових орнатів, загальна вартість яких приблизно 500 зл; 8) 4 дорогих покривала різного кольору, які коштують 400 зл; 9) 13 штук дорогої вуалі на вітвар різного кольору, яка коштує 200 зл; 10) 18 відрізків зеленого камкового покриття, вартістю 200 зл; 11) 6 альб, вартістю 50 зл; 12) 10 скатертин на вітвар, вартістю 30 зл; 13) 6 комж, вартістю 20 зл; 14) 2 дорогих шовкових балдахинів, вартістю 100 зл; 15) Один великий балдахін на процесії, вартістю 60 зл; 16) 6 китайкових штор, вартістю 60 зл; 17) 4 малих дзвоники, вартістю 30 зл; 18) Зіпсута дарохранительниця, вартістю 100; 19) Потовчені вітварні камені, вартістю 100 зл; 20) Потовчена на уламки переносні органи, вартістю 300 зл; 21) 14 пар олов'яних ампулок, вартістю 16 зл кожна, загальною вартістю 3166 флоринів; 22) 5 олов'яних мисочок, вартістю 8 зл; 23) 1 мідна ваза, вартістю 50 зл.

Церковні речі, забрані козаками з чернелицької церкви.

1) Два знаряддя. Одне вартістю 8 битих талерів, інше – 7 битих талерів, на загальну суму 120 зл; 2) Два вітварні камені (?), два столи. Вартістю 16 зл; 3) 2 дальматики, вартістю 24 зл; 4) Келіх, вартістю 16 зл; 5) Скатертини з вітваря, вартістю 15 зл; 6) Прикрашені штори, вартістю 5 зл; 7) 8 церковних хусток, вартістю 12 зл; 7) 3 нові штори з адамаску для образів, вартістю 18 зл; 8) Книжки, вартістю 40 зл.

Домашні збитки доглядача цієї ж церкви.

1). Червоний кунтуш, вартістю 54 зл; 2) Личаковий жупан, вартістю 50 зл; 3) 2 штанів, вартістю 55 зл; 3) 2 шовкових пояси, вартістю 36 зл; 4) Чорний пояс, вартістю 4 зл; 5) Червоний турецький пас, вартістю 6 зл; 6) Жупан із сукна, вартістю 36 зл; 7) Штани із сукна, вартістю 12 зл; 8) Шапка з куни і друга бараняча, вартістю 24 зл; 9) Вживані чорні сукні, вартістю 24 зл; 10) Чорне хутро і китайковий кафтанік, і звичайний пояс, вартістю 36 зл; 11) 2 пояси, з нідерландського шовку і вовни, вартістю 26 злотих; 12) 10 овечих шкір, вартістю по 18 зл, або разом 700 флоринів; 13) Дві пари жовтих чобіт, одна чорних, вартістю 13 зл; 14) 3 килими, вартістю 40 зл; 15) Суконний плащ, вартістю 22 зл; 16) 2 кружевні скатертини, вартістю 7 зл; 17) 24 чоловічі і жіночі сорочки, вартістю 71 зл; 18) 2 хутрянні шапки, 8 хусток, 10 прикрашених хусток, вартістю 65 зл; 19) 60 аршинів полотна, вартістю 36 зл; 20) 8 наволочок, вартістю 16 зл; 21) Ковдра, вартістю 24 зл; 22) Простиня, вартістю 3 зл; 23) Кінська упряж і хомут, вартістю 37 зл; 24) 2 сокири, вартістю 6 зл; 25) Залізний круг, вартістю 3 зл; 26) Службовий саржак, вартістю 10 зл; 27) Кожух, вартістю 12 зл; 28) Цинкова фляшка, вартістю 8 зл; 29) Срібна чаша, вартістю 5 зл; 30) Капелюх, вартістю 3 зл.

Речі, забрані з другої церкви Перенесення [мощей] Святого Михайла.

* З с. Корнів, що в першій половині XVIII століття належало до Чернелицького ключа (тепер с. Корнів Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.).

- 1) З великого вівтаря забрано 3 скатерті, прикрашені штори, вартістю 53 зл; 2) Келіх з усім, за який 34 зл; 3) Ризи «uŭdanowe» [значення слова не вдалося віднайти – А.Г.], за які 56 зл; 4) 3 альби, за них 34 зл; 5) Мірниця [до вимірювання тканин – А.Г.], за неї 9 зл; 6) Штори з образів, за них 24 зл. В загальному – 591 зл; 7) Малий дзвіночок, за нього 5 зл; 8) Одяг [священника (?) – А.Г.], за нього 16 зл; 9) Малий вівтарик Пресвятої Богородиці, шторки і прикрашені штори, вартістю 36 зл.

Речі, забрані у кунисівського[†] власника.

- 1) 2 коні. Грошей 24 зл. В загальному 120 зл.
- 2) У кунисівського мельника Степана шкапу [коня – А.Г.] за 40 зл, грошей готівкою 24 зл. В загальному 64 зл.

Реєстр шкод, вчинених козаками чернелицьким міщанам і речей, забраних в костелі.

- 1) Цехмістр Степан, за різні речі має шкоду на 230 зл; 2) Замковий воротар за різні речі має шкоду 40 зл; 3) Ян Черневич, за різні речі має шкоду на 212 зл; 4) Стефан Черневич, за різні речі має шкоду на 80 зл; 5) Миколай Забчик, за різні речі разом з грішми готівкою має шкоду на 180 зл; 6) Юзва Бегунчик, за різні речі з грішми готівкою має шкоду на 350 зл; 7) Казимир Кугайовський, за різні речі має шкоду на 96 зл; 8) Син бургомистра, за різні речі має шкоду на 48 зл; 9) Яцко Слюсарчик, за різні речі має шкоду на 90 зл; 10) Ян Цалковський, за різні речі має шкоду на 78 зл; 11) Марцін Маришин, за різні речі має шкоду на 44 зл; 12) Анжей Пашновський, за різні речі має шкоду на 60 зл; 13) Якуб Ганчарчик, за різні речі має шкоду на 40 зл; 14) Міхалко Сариніч, за різні речі має шкоду на 12 зл.; 15) Марцін Крупа, за різні речі має шкоду на 34 зл. В загальному 1815 флоринів.

Реєстр шкод, завданих чернелицькій громаді.

- 1) Федір Дрон, якому забрано 16 талерів, 1 вола. Загальна сума 168 зл; 2) Лукіян Капінос, за забраного коня 40 зл; 3) Іван Черібчук, за одного забраного вола 56 зл; 4) Максим Грегорчишин, за забраного коня 28 зл; 5) Григор Тимчишин, за двох забраних волів 88 зл; 6) Василь Рибець, за забраного коня 36 зл.

Реєстр коней, волів, різних речей забраних козаками у селян з села Олієво[‡].

- 1) Іванові Команкові за два сардаки 21 зл; 2) Семенові Стаскові ра різні речі, коні і 5 бжіл [5 вуликів – А.Г.], 194 зл; 3) Григорові Тесякові за коня і різні речі 56 зл; 4) Тимкові Бойчукові за коня і двох волів, 158 флоринів; 5) Панькові Кричаків за одного вола і одні бджоли [один вулик – А.Г.], 64 зл; 6) Іванові Папежові коня, вола, 4 бджіл [4 вулики – А.Г.], за них 136 зл; 7) Гаврилові Побуренному, 1 вола, за якого 72 зл; 8) Василеві Побуренному взято шкапу, за яку 32 зл; Вдові Ігнатисі, 1 вола, за нього 40 зл; Ількові Пецухові, 2 воли, за них 120 зл; 9) Тимкові Доманьському забрано шкапу, за яку 58 зл; 10) Ватаманові Олейвському забрано шкапу, ща неї 24 зл; 11) Андрієві Доманьському забрано сардак, за нього 10 зл; 12) У церкві забрано ризи, за них 96 зл. В загальному 678 флоринів.

Реєстр речей, забраних у чернелицьких євреїв, кунисівського і олейвського арендарів та випитих напоїв.

- 1) Абрамко, чернелицький арендар за сукно і різні речі і гроші готівкою має шкоди на 1494 зл; 2) Сруль, арендар-небіжчик, якого вбито, за сукно, гроші і різні фанти його жінка має шкоди на 833 зл; 3) У сина цього ж небіжчика Сруля забрано сукно і грошей готівкою на 686 зл; 4) У Лейбка, кунисівського арендаря, у фантах і грошах готівкою забрано 1810 зл; 5) У дочки арендаря Сруля, різних речей взято на 450 зл; 6) В крамаря Іцка різних речей забрано на 587 зл; 7) В тих же євреїв

[†] Село Кунисівці в першій половині XVIII століття належало до Чернелицького ключа (тепер с. Кунисівці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.)

[‡] Село Олієво в першій половині XVIII століття належало до Чернелицького ключа (тепер с. Олієво-Королівка Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.)

випили 3 бочки вишнівки, вартістю 300 зл; 8) В Абрамка Чернелицького, грошей готівкою забрано 441 зл; 9) У нього ж вишнівки 2 бочки, вартістю 200 зл; 10) У нього ж різних речей забрано на 50 зл.

Речі кунисівського арендаря, забрані тими ж козаками.

- 1) 2 бочки вишнівки, вартістю 180 зл; 2) Чорний кунтуш, вартістю 24 зл; 3) Сукняний жилет, вартістю 24 зл; 4) 2 килими, вартістю 24 зл; 5) Полотно, вартістю 20 зл; 6) Основа на полотно, вартістю 16 зл; 6) Ризи, вартістю 16 зл. В загальному 7155 флоринів. 7) Посуд, вартістю 6 зл; 8) Цинкові миска і тарілка, вартістю 8 зл; 9) Скриня, яку забрано з усім що було всередині, в якій було [речей – А.Г.] приблизно на 200 зл; 10) 20 овечих шкір, вартістю 20 зл; 11) Інші дрібниці, які збрано, вартістю приблизно 30 зл.

Речі, забрані у кравця Мошка.

- 1) 2 жупани, вартістю 50 зл; 2) Шапка, вартістю 8 зл; 3) Шлюбна сорочка, вартістю 10 зл; 4) Забрано скриню з усіма речами, в якій було на 60 зл.

Речі, забрані тими ж козаками у олеївського арендаря.

- 1) Пара сукна, вартістю 28 зл; 2) Його ж шлюбна сорочка, вартістю 18 зл; 3) Ментик, вартістю 40 зл; 4) Фартух з товстого сукна, вартістю 16 зл; 5) Швабська сорочка, вартістю 12 зл; 6) Двоє штанів, вартістю 16 зл; 7) У нього ж грошей готівкою забрано 114 зл; 8) Сітчастий шовковий пас, вартістю 80 зл; 9) Кунтуш, 25 зл.

Це загальний список [шкод – А.Г.], в тому числі речі його мості пана Бляхи, комісара його Ясневельможності мості пана волинського воєводи збраних козаками за загальну суму 841 флоринів.

Загальна сума [збитків – А.Г.] становить 20541 флоринів.

Йозеф Бляха, чернелицький комісар.

1. Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, ф. 1, д. 4127, – Арк 77–77v: Stanisław Krzywokulski do NN ze Stanisławowa 14 sierpnia 1739 r.
2. Центральний Державний історичний архів у м. Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 243, арк. 1790–1795.
3. Ciesielski T. Działalność wojskowa hetmana wielkiego koronnego Józefa Potockiego i jego kręgu klientalno-rodzinnego / T. Ciesielski // Władza i prestiż. Magnateria w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku / red. J. Urwanowicz, przy współdziałaniu E. Dubas-Urwanowicz i P. Guzowskiego. – Białystok, 2003. – S. 255–282.
4. Ciesielski T. Korespondencja Jana Tarty jako źródło do dziejów polskiej wojny sukcesyjnej 1733–1735 / T. Ciesielski // Epistolografia w dawnej Rzeczypospolitej. – T. IV / red. P. Borek, M. Olma. – Kraków, 2013. – S. 225–249.
5. Ciesielski T. Rzeczpospolita wobec wojny wschodniej 1736–1739 / T. Ciesielski // Polska wobec wielkich konfliktów w Europie nowożytnej. Z dziejów dyplomacji i stosunków międzynarodowych w XV–XVIII wieku / red. R. Skowron. – Kraków, 2009. – S. 109–124.
6. Cieślak E. W obronie tronu króla Stanisława Leszczyńskiego / E. Cieślak. – Gdańsk, 1986.
7. Gierowski J. A Między saskim absolutyzmem a złotą wolnością. Z dziejów wewnętrznych Rzeczypospolitej w latach 1712–1715 / J. A. Gierowski. – Wrocław, 1953.
8. Maciszewski J. Szlachta polska i jej państwo / J. Maciszewski – Warszawa, 1969.
9. Roider Jr K. A. The Perils of Eighteenth-Century Peacemaking: Austria and the Treaty of Belgrade, 1739 / Jr K. A. Roider // Central European History. – 1972. – Vol. 5. – No. 3. – S. 195–207.
10. Wimmer J. Wojsko Rzeczypospolitej w dobie wojny północnej (1700–1717) / J. Wimmer. – Warszawa, 1956.
11. Wyszomirska M. Polemiki wokół konfederacji projektowanych za panowania Augusta III – próba rekonesansu / M. Wyszomirska // Klio. – 2005. – T. 6. – S. 47–74.
12. Zielińska Z. Rosja wobec polskich planów aukcji wojska w 1738 r. / Z. Zielińska // Kwartalnik Historyczny. – T. CVII. – 2000. – nr. 3 – S. 3–25.

18 сентября 1739 года в Белграде Османская, Российская и Австрийская империи заключили мирный договор, который окончил т. нзв. «восточную войну». Договор был следствием российской военной кампании в Молдавии, проведенной летом того же года войсками Бурхарда фон Миниха. После ее завершения польский король Август III выразил согласие на возвращение российских войск через земли Речи Посполитой, вследствие чего значительное количество шляхетских владений были разграблены российскими войсками, в первую очередь казацкими и калмыцкими отрядами. Одним из населенных пунктов, который оказался на пути российских войск, была расположенная на Покутье Чернелица,

собственность волынского воеводы Михала Потоцкого. Наибольший ущерб был нанесен местному замку, религиозным объектам и горожанам, о чем свидетельствует его реестр, внесенный в «Галицкие Гродские книги» 12 ноября 1739 года.

Ключевые слова: Чернелиця, реестр ущерба, российско-турецкая война 1736–1739 гг., казаки

18th september 1739 in Belgrade a truce between Ottomans, Russia and Austria was made, finishing so-called eastern war. It was a consequence of Russian campaign in Moldova, conducted in summer by general Burkhard Munnich. August III Wettin agreed for returning march of Army through Commonwealth, resulting in many manors pillaged by insubordinate soldiers. To do such things, the first were cossack and calmucks. One of the villages that was touched the most among the others was Czernelica, placed in Halicz district and owned by Michal Potocki. Due to that faray castle was seriously damages, as well as temples and inhabitants were robbed.

Keywords: Czernelica, registry of damages, Russo-Turkish war 1736–1739, cossaks.

УДК 94 (477) “19”

ББК 63.3 (4УКР)

Андрій Міщук, Мар’яна Міщук

УЧАСТЬ Ю. ЦЕЛЕВИЧА В РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТОВАРИСТВ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст.

У статті в тісному зв’язку з конкретно-історичною ситуацією, що склалася на західноукраїнських землях у другій половині ХІХ ст. проаналізовано внесок Юліана Целевича (народовця) в процес вдосконалення діяльності культурно-освітніх товариств “Руська бесіда”, “Просвіта” та Наукового товариства імені Т. Шевченка, що посприяло піднесенню їх авторитету, як провідних громадських інституцій Галичини ХІХ ст.

Ключові слова: Целевич Ю. А., народовський рух, наука, Галичина, “Руська бесіда”, “Просвіта”, Наукове товариство імені Т. Шевченка.

Розвиток і вдосконалення роботи громадських інституцій було б неможливе без участі в їх діяльності окремих морально-вольових та обдарованих особистостей. Одним із активних громадських діячів українського національного відродження Галичини був Юліан Целевич (1843–1892 рр.). З його іменем пов’язана плідна культурно-просвітницька діяльність багатьох народовських товариств Східної Галичини другої половини ХІХ ст., серед яких можна виокремити “Руську бесіду”, “Просвіту” Наукового товариства імені Т. Шевченка, що посприяло піднесенню їх авторитету, як провідних громадських інституцій Галичини ХІХ ст.

На жаль, у даний час в українській історіографії немає комплексного дослідження, в якому була б проаналізована участь Ю. Целевича в діяльності національно-культурних товариств. Проте слід відзначити, що певні спроби здійснити фаховий аналіз громадської діяльності Ю. Целевича ми зустрічаємо в розвідках С. Перського, В. Дорошенка, М. Мороза, М. Кравця, О. Барвінського, Ж. Ковби, М. Алексієвця та ін. [15; 18; 19; 34; 35; 37; 38]. Ці автори подають короткі відомості, які носять інформативний характер. Певні намагання донести до широкої громадськості основні віхи з життя Ю. Целевича були зроблені у 1993 р., коли було видано матеріали конференції “Історик, етнограф, педагог. Матеріали міжвузівської наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Юліана Целевича” [33]. Саме тому, основним завданням даного дослідження, на нашу думку, виступає потреба у більш глибокому та ґрунтовнішому дослідженні участі Юліана Целевича в діяльності “Руської бесіди”, “Просвіти” та Наукового товариства імені Т. Шевченка, в тісному зв’язку з конкретно-історичною ситуацією, що склалася на Західній Україні в другій половині ХІХ ст.

Товариство “Руська бесіда” було створене 1861 р. з ініціативи лідерів народовського руху для організації театрального руху в Галичині. Урочисте відкриття